Dignita

Kingdom of the Netherlands

ФАКТОРИ НА УЯЗВИМОСТ КЪМ ТРУДОВА ЕКСПЛОАТАЦИЯ НА БЪЛГАРСКИ МИГРАНТИ В НИДЕРЛАНДИЯ

Проучване сред групи в риск в град Шумен

Септември 2025

Автор:
Цвета Петкова

Съдържание

Въведение **2**

Контекст и уязвими групи в Шумен ***3***

Опит, знание и подготовка за живот в Нидерландия ***4***

Рискове и фактори на уязвимост при трудова миграцията ***6***

Институционални и общностни ресурси за подкрепа ***8***

Тенденции и положителна промяна ***9***

Изводи и препоръки ***10***

Настоящият материал е изготвен в рамките на проект „Breaking the Chain: Protecting Migrants from Labour Trafficking“, изпълняван с подкрепата на Посолството на Кралство Нидерландия в България. Съдържанието отразява единствено позицията на Фондация „Дигнита“.

This publication was developed under the project “Breaking the Chain: Protecting Migrants from Labour Trafficking”, implemented with the support of the Embassy of the Kingdom of the Netherlands in Bulgaria.

Въведение

Миграцията на български граждани към страни от Европейския съюз, включително Нидерландия, е резултат от комплексно взаимодействие на фактори, сред които водещи са икономическите стимули, стремежът към по-добър стандарт, достъпът до по-добри възможности за развитие, както и търсене на по-висока социална сигурност. Според най-новите данни, предоставени от Нидерландското статистическо бюро, в Нидерландия са регистрирани около 35 000 българи.

Въпреки репутацията на Нидерландия като страна на възможностите, много български мигранти се сблъскват със значителни пречки и предизвикателства пред интеграцията в страната. Нелоялните трудови практики са често срещани, особено сред краткосрочните трудови мигранти от уязвимите общности, които са по-уязвими към експлоатация от страна на работодатели и агенции за набиране на персонал. Те често работят тежка физическа работа при лоши условия на труд. Случаи на неосъществени плащания на договорени ставки, злоупотреба с нормите за работно време и полагаеми почивки са сред най-често споменаваните нарушения. Липсата на информация за права, невладеенето на езика и страх от санкции и отмъщение възпрепятстват мигрантите да търсят помощ, правна консултация или съдействие от отговорната институция.

Настоящият анализ има за цел да изследва уязвимите фактори и рискове, свързани с трафик на хора и трудова експлоатация сред български мигранти, насочили се към Нидерландия за временно или дългосрочно пребиваване. Той разглежда първопричините за миграция, нивото на информираност и рисковете от експлоатация в страната на дестинация, като предоставя насоки и препоръки за информационно-превантивните дейности, които могат да се ползват от институции и организации, провеждащи кампании сред уязвими групи. Анализът включва и по-широки препоръки за намаляване на уязвимостите на мигрантите.

Анализът се извършва в рамките на проект „Специфични рискове и уязвими фактори за трудови мигранти от община Шумен към Нидерландия“. Инициативата възниква в резултат от двустранни срещи между общински власти от Нидерландия и България и ангажираността на институциите и гражданските организации за превенция на трафика на хора, включително с цел трудова експлоатация. В хода на двустранни срещи между институции и граждански организации е идентифицирана нуждата от по-задълбочено познание относно рисковете и реалните казуси с трудова експлоатация на уязвими български мигранти в Нидерландия, както и необходимостта от съвместни информационни и превантивни дейности в България като държава на произход.

Настоящият проект има за цел да повиши осведомеността сред уязвимите български мигранти, особено тези от ромските и турските етнически общности относно рисковете, свързани с трудовата миграция към Нидерландия. Проектът се фокусира върху уязвимите общности от градовете Кърджали и Шумен в България, тъй като вече има регистрирани случаи на експлоатация от тези градове. Целта е да се подпомогне избягването на рискове, когато човек е принуден от обстоятелствата да търси спешно работа в чужбина или иска да се реализира там. Целта не е да се отслаби желанието за трудова миграция, а да се насърчат хората да бъдат по-бдителни и да проучват предварително къде отиват да работят. Екипът се

стреми, от една страна, да подкрепи мигрантите чрез събраните данни и анализираните случаи, като им предостави знания и намали факторите на уязвимост към експлоатация и рискове, а от друга страна – да насърчи сътрудничеството между местните власти в България и Нидерландия.

В периода април-май 2025 фондация „Дигнита“ си постави за цел да установи специфичните уязвимости на трудови мигранти в Нидерландия, разработи въпросник и методология и проведе интервюта на терен в Шумен с жени и мъже, които имат опит от работа и живот в Нидерландия.

Основни акценти на въпросника:

- Идентифициране на рисковете и експлоататорските практики, свързани с нерегламентирана трудова миграцията в Нидерландия;
- Разбиране на нуждите на целевите групи (етнически малцинства от Кърджали и Шумен, работещи в Нидерландия), за да се намалят рисковете от нерегламентирана миграция и трудова експлоатация;
- Нагласи към миграция и практики.

Събраните данни ще послужат като основа за провеждане на целенасочени информационни срещи и превантивни дейности сред рискови групи. Следвайки качествени методи, настоящият анализ на рискови фактори при миграция в Нидерландия, няма претенции за представителност или за научен труд. Целта на анализа е да очертае основните рискови фактори и специфики при миграция в Нидерландия, както и да направи препоръки за предстоящи пилотни обучителни сесии и срещи с хората от уязвимите общности. Въз основа на настоящия анализ ще бъде изготвена програма и ще се проведат информационни срещи през юли 2025 г. с общности от Шумен.
Оценката на специфичните уязвимости на трудовите мигранти в Шумен се осъществи със съдействието на здравните медиатори Яна Андреева и Ани Йорданова, които работят на територията на град Шумен.

Профил на интервюираните: За целта на настоящия анализ се проведоха пет интервюта на терен в община Шумен и едно онлайн интервю. Участваха трима мъже и три жени. Всички респонденти са живели и работили в Нидерландия, но не само. Опитът им е придобит по време на многобройни пребивавания в няколко европейски държави с различна продължителност. Петима интервюирани са работили и живели в повече от една страна на ЕС като най-често се споменават Германия, Англия, Франция, Белгия. Интервюираните са на възраст между 39 и 54 години. Опитът им в Нидерландия варира от 1 до 9 години, образователният статус също е разнообразен - една жена е с начално образование (незавършен 7 клас), 2 жени са със средно специално, двама мъже са със средно образование, един мъж е с висше образование. Сред интервюираните има представители от три квартала на Шумен, както и от близкото село Ивански, в които живеят предимно роми, миллет и други общности.

Контекст и уязвими групи в Шумен

Град Шумен е основният икономически център на област Шумен. Според преброяването от 2021 г. населението на общината е 85 410 души[1], като 86,5%

[1] Източник: Национален статистически институт (НСИ) -ИНФОСТАТ

живеят в град Шумен, а останалите в селата. Етническата структура показва, че преобладава българското население, следвано от турското и ромското – 78,7% се самоопределят като българи, 15,1% като турци и 4,5% като роми. В град Шумен съотношението е съответно 82,2%, 13,4% и 2,9%[2]. В община Шумен е ясно изразена тенденцията част от хората, възприемани и наричани от околните като роми, да се самоопределят като българи, турци или други.

По отношение на образованието в община Шумен 28% от населението има висше, 49% – средно, 14% – основно, а 9% – начално или по-ниско образование, като напълно неграмотни са 386 души[3]. Икономиката на общината заема водещо място в областта и Североизточния район. „Индустриален парк Шумен“ създава условия за нови предприятия и чуждестранни инвестиции. Основни сектори са индустрията и услугите, докато селското стопанство има допълваща роля. Производствата са концентрирани главно в общинския център, което ограничава възможностите за трудова реализация в селата.

Интервюта и срещи с представители на общността бяха проведени с жители на три обособени относително големи ромски квартала в Шумен: „Витоша“, „Бялата пръст“ и „Еверест“. Част от целевата група живее при лоши материално битови и санитарно-хигиенни условия в къщи в кварталите Бялата пръст и Витоша. Квартал Еверест, макар и предимно застроен с жилищни блокове, е без поддържани междублокови пространства, които се нуждаят от облагородяване. Навсякъде липсва нормална инфраструктура, тротоари, пространства за игра и спорт, помещения за общностни дейности.

В „Бялата пръст“ живеещите се определят като роми, миллет, турци. Във „Витоша“ се определят като роми, кошничари, музиканти, а в квартал „Еверест“ живеят основно миллет и роми. Жителите извън обособените квартали най-често наричат хората от кварталите „Бялата пръст“, „Еверест“ и „Витоша“ роми или цигани.

Опит, знание и подготовка за живот в Нидерландия.

Основни фактори, които принуждават ромите да напуснат България и да търсят по-добър живот навън, вкл. и в Нидерландия, са бедността и безработицата. Очаквано това беше споделено по време на интервютата.

> ***„...личните ми проблеми, безпаричието ме доведе до тук.“*** (мъж, 40 г.)[4]

Допълнително засилващи мотиви за напускане на страната и търсене на по-добър живот в Нидерландия са лошите условия на живот в кварталите, сегрегацията, дискриминационното отношение към ромите. Във всички квартали се забелязват нови или реновирани къщи, които често са необитаеми имоти на мигранти. Това подсказва, че в дългосрочен план по-вероятно е те да се завърнат в България, но

[2] Междинна оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община Шумен (2021-2023); https://strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1679
[3] Междинна оценка на изпълнението на Плана за интегрирано развитие на община Шумен (2021-2023); https://strategy.bg/StrategicDocuments/View.aspx?lang=bg-BG&Id=1679
[4] Интервю, представител на общността 2, кв. Бялата пръст, гр. Шумен, мигрант в Нидерландия, онлйн 13.03.2025

кварталите през зимните и пролетните месеци са пусти (екипът ни посети Шумен през април 2025):

> *„Хората са в чужбина, има само възрастни пенсионери и възрастни хора, няма много деца. Те са в чужбина и децата. Повечето хора са от години в чужбина. Там нагоре, в горната част на квартала, има повече деца. Хората са в Холандия, Белгия, Германия, навсякъде.“* (жена, 45 г.)[5]

> *„Човек като търси работа и няма други възможности, тръгва.“ (жена, 45 г)*[6]

Споменават се няколко причини, поради които ромите от Шумен предпочитат Нидерландия. От една страна това са лесното намиране на работа и изплащане на възнаграждение всяка седмица - предпочитана практика от мигрантите, която ги улеснява при връщането на направени разходи и заеми, свързани с преместването. От друга страна изборът да заминат в Нидерландия се определя от близки и роднини, които вече са се установили там. Те са и основния канал на информация - за свободни работни места, за ориентация на мигрантите при първите им стъпки в Нидерландия. Знанието и информацията за живота се придобива почти винаги от доверен и близък човек.

> *„Избрах Холандия, защото имаше повече работа и там се плаща на седмица. Не чакаш цял месец за заплата. Имаш винаги пари.... аз заминах сама - чрез познати.“* (жена, 45 г.)[7]

> *„Това, че всяка седмица получават паричните си възнаграждения... това, че имат спокойна среда за работа, сигурност - това ги накара да се чувстват сигурни и по-стабилни (в Нидерландия)...Заминах и останах защото близките ми са тук - лели, чичовци, братовчеди - всички са тук.“* (мъж, 40 г.)[8]

> *„Избрах Холандия, защото имах сестра там. Отидох при сестра ми. Тя напусна тази работа в златарския магазин и аз отидох на нейното място.... Информация нямах. Там каквото стане... и разчитах на сестра ми. То вече става всичко чрез познати, чрез роднини.“* (жена, 45 г.)[9]

> *„Тръгнах в началото при съпруга ми, той замина преди мене, но нямаше право да работи легално. Работеше частно по домовете - почистване на дворове, ремонти на сгради.“* (жена, 54 г.)[10]

Тази информация не ни изненадва, тя потвърждава изводи и данни от различни изследвания, които посочват, че миграцията в доминиращия брой случаи се реализира с помощта на роднински/приятелски кръг, който привлича/изтегля нови мигранти. Въпреки че се разчита на знанието и опита на близки хора, интервюираните споделят, че са имали проблеми, трудности и изненади при намиране/наемане на квартира и постоянна работа с договор. Невладеенето на

[5] Интервю, представител на общността 4, кв. Еверест, гр. Шумен, 04.04.2025
[6] Интервю, представител на общността 3, кв. Витоша, гр. Шумен, 04.04.2025
[7] Интервю, представител на общността 4, кв. Еверест, гр. Шумен, 04.04.2025
[8] Интервю, представител на общността 2, кв. Бялата пръст, гр. Шумен, мигрант в Нидерландия, онлйн 13.03.2025
[9] Интервю, представител на общността 4, кв. Еверест, гр. Шумен, 04.04.2025
[10] Интервю, представител на общността 1, с. Ивански, община Шумен, 02.03.2025

езика, ограниченото общуване с институции, липсата на каквото и да е собствено проучване за условията на живот, води обаче до възникване на проблеми.

> *„Обещаната работа, която не се случи, беше за зеленчуци, но не стана. Тези наши познати хванали една квартира и вземат хора и викат „Елате, има работа...“, за да могат да си помагат да плащат квартирата. Някакви проценти са взимали после от работниците. Квартирите са много скъпи. Искат депозит няколко месеца - поне за три месеца напред искат, това не е малко. По 1200 евро наем на месец, трябва да имаш около 5-6000 евро предварително. Вече наем под 1200 евро наем няма...После се прибрах и пак заминах, този път с мъжа ми при негови познати.“* (жена, 45 г.).[11]

> *„...ако работа има - квартира няма. Ако има квартира - работа няма. Казват - квартира има, ела при мене ще спиш. Обаче работата няма или не ти плащат. Много са изгорели мои познати. Дето работят и не им се плаща.“ (мъж, 52 г.)*[12]

Рискове и фактори на уязвимост при трудова миграцията

Липсата на знание на езика със сигурност поставя мигрантите в сериозна зависимост. Мигрантите от Шумен рядко владеят нидерландски език (само един от интервюираните говори нидерландски, а друг слабо английски език). Тъй като за голяма част от ромите мигранти от Шумен турският език е майчин, за тях е по-лесно да започнат работа при турскоговорящ работодател. Това е една от причините да не владеят нидерландски език - те работят и живеят в турскоговоряща среда. Някои мигранти дори споделят, че в Нидерландия са научили турски език покрай работата си.

> *„Аз не съм се интересувала какви права имам като работник в Холандия, мисля, че имах осигуровки. Холандският е труден език, аз и турски не знаех. Там научих турски. Ние не знаем холандски. Ние знаем турски и работим само на турци. Само при турски или български работодател чрез посредници съм работила. Работиш с поляци, с румънци. Бригадирът е турскоговорящ или българин.“* (жена, 45 г.)[13]

Повечето от споделените негативни явления като неизплатена обещана/договорена сума, тежка физическа работа при неприемливи условия, ниска надница и др. са свързани с турскоговорящи работодатели. За всички интервюирани първата работа е била при турскоговорящи работодатели - често без договор и при лоши условия:

> *„Те хората, които аз познавам тук, (българите, моите приятели) избягват да работят с турците - 90% са строители, работят по фабрики, магазини. Те не желаят (да работят) с турците. Турчинът винаги търси човек на черно, да плати по-малко.“* (мъж, 40 г.)[14]

[11] Интервю, представител на общността 4, кв. Еверест, гр. Шумен, 04.04.2025
[12] Интервю, представител на общността 5, кв. Витоша, гр. Шумен, 05.04.2025
[13] Интервю, представител на общността 4, кв. Еверест, гр. Шумен, 04.04.2025
[14] Интервю, представител на общността 2, кв. Бялата пръст, гр. Шумен, мигрант в Нидерландия, онлйн 13.03.2025

> *„Обаче турците (смее се)..... По 15 дена ги чакаш за пари, уговорката е на 15 число, но няма пари. И вече се стресирваш, викаш какво става. И при турци съм работил - събаряне на къщи. Дават ти едно голямо легенче, контейнерът (за боклук) празен. И ти трябва да го напълниш. Правиш се на асансьор - нагоре-надолу по етажите. Много тежка работа - 7 евро на час беше и не плащаше. Със скандали.... Там при турците - не мога да се сетя дали имаше договор. Но беше всичко със скандал, до побой сме стигали.“* (мъж, 52 г.,)[15]

Макар да не споделят открито лични истории, интервюираните мъже и жени от Шумен разказват за няколко сериозни случая на злоупотреба с български мигранти. Някои са се случили преди десетина години, но не липсват и от настоящето. Обикновено жертви стават най-уязвимите роми - с нисък образователен статус или без образование, от най-маргинализираните групи, които няма на кой да разчитат. Някои от случаите съдържат сериозни признаци за трафик с цел трудова експлоатация като вменяване на дълг, отнемане на лични документи, контрол и изолация на мигрантите от макро обществото:

> *„.....Злоупотребява се с най-неграмотните и най-уязвимите..... Хората бяха някъде от Пещера - бяха прибрани личните карти на хората, осигуряват им някакви помещения за квартира с много високи наеми без договор и хората стават длъжници: плащат им пътя до Холандия, имат да плащат депозити за наеми, дават им авансово пари и така те задлъжняват и имат да връщат пари. .... те просто стават длъжници и не могат да се измъкнат от това. Това го правят и турците, и българите. Вече повече българите правят тези измами. Сега българите мамят българи. Знам такъв случай в който човек не можеше да се отърве -беше задлъжнял много, нямаше никакви пари и приятели от тук отидоха и го взеха. Тези хора от Пещера са били изолирани - посредниците им пазаруват всичко необходимо, били са изолирани от външния свят на полето, без достъп до магазини, полиция. Уж им предоставят грижа и купуват и цигари, и храна... Печели се много на гърба на тези хора, от трудова експлоатация...., направиха си палати и живеят по много висок стандарт с много големи възможности.“* (жена, 54 г.)[16]

> *„Чувала съм за хора, които са изгорели. Чувала съм, че отиват в чужбина чрез посредници и остават на улицата, нямат пари, нямат храна, нямат квартири. Просят, за да се върнат в България. Но вече всеки се е устроил там, не се случва вече.“* (жена, 45 г.)[17]

Попаднахме и на случай, който очевидно е бил част от измамна схема. Потърпевшият, млад мъж от Шумен, се е усъмнил навреме. Предложено било да регистрира фирма на свое име, по която всеки месец да се превеждат суми, а той съответно да ги тегли или превежда, т.е. да осчетоводява приходите като управител. Схемата, популярна в Нидерландия, най-вероятно е била свързана с изпиране на пари от незаконна дейност, включително отглеждане на канабис. Младежът осъзнал риска и се отказал още по време на регистрацията.

[15] Интервю, представител на общността 5, кв. Витоша, гр. Шумен, 05.04.2025
[16] Интервю, представител на общността 1, с. Ивански, община Шумен, 02.03.2025
[17] Интервю, представител на общността 4, кв. Еверест, гр. Шумен, 04.04.2025

Институционални и общностни ресурси за подкрепа

Въпреки че имат право да работят и да живеят легално в Нидерландия като граждани на ЕС, повечето от интервюираните споделят, че не се обръщат към институциите за съдействие или рядко го правят. От една страна недоверието към институциите е свързано със страх от санкции поради допуснати нередности, практика на депортиране в миналото и слабо владеене на езика, от друга страна българските мигранти имат лош имидж, а посредничеството на адвокат или преводач е скъпо.

> *„Например има проблем - нашите българи избягват да се обръщат към институции, защото имат езикова бариера; имат бариера и на манталитет. Нашите например се плашат - ще ни върнат в България и т.н. Затова би трябвало да има по-голяма връзка между институциите и нашите, трябва да има топла връзка, а не да бъдат плашени от институциите..... има, навсякъде има настроения срещу българите. И от холандците, и от други общности. Има холандци, които само като чуят „българин“ и викат „о, мафия“. Ние с времето се доказваме, че не сме мафиоти и ставаме добри комшии като цяло.“* (мъж, 40 г.)[18]

Липсата на доверие в институциите и рядката комуникация с местните структури допълнително изолира българските мигранти, а с това злоупотребяват нелоялни и недобронамерени хора. Необходимо е да се направят крачки в посока на сближаване и повишаване на доверие между българската общност и институциите в Нидерландия особено там където живеят големи български общности. В тази посока се споменават добри практики на самата общност, както и се дават конкретни предложения:

> *„Има евангелска църква в Лелистад, купиха си сграда и след служби си обменят информация. Там заедно обядват и много си помагат - и с пари, и с квартири, и с работа.“* (жена, 54 г.)[19]

> *„Това е един от минусите - трябва да има нещо като медиаторство между институциите и българската общност. Да има срещи с млади българи, които знаят холандски език и да се развива процеса.“* (мъж, 40 г.)[20]

Факторите, допринасящи за безопасност и сигурност на мигрантите, трябва да се разглеждат комплексно и от двете страни – както от страна на нидерландските институции, така и от самите мигранти. Осигуряването на реална сигурност не зависи само от формални закони и контрол, но и от наличието на механизми за информираност, социална интеграция и защита на права.

От страна на нидерландските институции такива фактори са:

[18] Интервю, представител на общността 2, кв. Бялата пръст, гр. Шумен, мигрант в Нидерландия, онлйн 13.03.2025
[19] Интервю, представител на общността 1, с. Ивански, община Шумен, 02.03.2025
[20] Интервю, представител на общността 2, кв. Бялата пръст, гр. Шумен, мигрант в Нидерландия, онлйн 13.03.2025

- Правна защита и достъп до информация, т.е. достъпна информация за правата на мигрантите, трудово законодателство и механизми за подаване на жалби би намалила уязвимостта към експлоатация;
- Превенция на трудова експлоатация - чрез осигуряване на стриктен контрол върху работодатели, покриване на социални осигуровки, заплащане и условия на труд;
- Достъп до механизми за сигнализиране при заплахи, насилие или принуда и бързо реагиране при инциденти

Фактори от страна на мигрантите:

- Информираност и знания за рискове: мигрантите, които разбират своите права, познават процедурите за защита и потенциални рискове, са по-малко уязвими към експлоатация.
- Социална и общностна подкрепа: наличие на мрежи от сънародници, доброволчески организации и местни групи за подкрепа засилва усещането за сигурност;
- Икономическа независимост: достъпът до легална работа повишава самостоятелността и намалява риска от експлоатация;
- Участие в местни инициативи и културна интеграция: активното включване в общността изгражда доверие и създава среда, в която мигрантите могат да сигнализират за нарушения без страх.

Тенденции и положителна промяна

Последните години се наблюдава положителна промяна, споделят повечето от интервюираните представители на ромската общност. Мигрантите са по-информирани, знаят правата си и не допускат лесно да бъдат въвличани в рискови ситуация. Все по-рядко са случаите на трудова експлоатация или измами. „Старите“ мигранти продължават да не говорят нидерландски език, но техните деца завършват училище, владеят езика, познават „правилата“ на живота в Нидерландия и съдействат. Промяната се дължи на комбинация от натрупан опит, достъп до информация и постепенно засилване на социалния капитал в общността. Българските мигранти, особено онези с по-дълъг престой, познават механизмите на трудовия пазар и институциите в Нидерландия, което им позволява да избягват посредници и нелегални практики. Тази компетентност намалява уязвимостта към трудова експлоатация. В сравнение с първите години на масова миграция, когато голяма част от хората пристигат без познания за местните изисквания и зависят от неформални посредници, днес общността функционира по-самостоятелно.

> *„Преди ....живееха по 20-30 души в една къща, хващаха ги, депортираха ги. Турците ги намираха и им работеха за по 30 евро (на ден). А сега има българи, които на час взимат по 30-33 евро. Затова нещата сега са по-различни...“* (мъж, 39 г.)[21]

Освен натрупания опит, поколенческата промяна се оказва важен фактор. Новото поколение български мигранти е по-социализирано, вкл. в образователната система, възприема местните норми и правила като естествена част от ежедневието си. Постепенно част от мигрантите започват да гледат на живота в Нидерландия не

[21] Интервю, представител на общността 6, кв. Еверест, гр. Шумен, 05.04.2025

като на временно решение, а като на реална възможност за стабилност. Все повече семейства купуват жилища, децата продължават образованието си, а жените намират по-сигурна заетост извън сезонните дейности. Това показва, че интеграцията не е само въпрос на оцеляване, а на утвърждаване и признание – и именно това се отбелязва като най-съществената промяна през последните години.

> *„В момента в българската общност в Холандия е доста напреднала в сравнение преди 15 години. Българите знаят правата си, направили са си фирми, работят си. Децата им са пораснали, говорят холандски. Знаят прекрасно къде и как да се обърнат.... Турската общност там вече няма как да злоупотребява с българите в Холандия. Преди много се злоупотребяваше. Те ставаха посредници да намират работа на българи в определени места и да речем ако заплащането на работодателя е 8 евро на час, те дават на българина 5 евро. Работникът няма договор с работодателя. Може би хората вече от дума на дума знаят много, от опит. Технологиите са развити, всеки знае къде да търси и какво да търси, владеят езика и се чувстват пълноправни граждани на Европа.“* (жена, 54 г.)[22]

> *„Холандия успя да направи така, че българските граждани, които живеят тук да знаят правилните пътища - да си плащат данъците, квартирата, тока, водата, да учат, да бъдат образовани. Например сега предстои лятната ваканция. И всички се съобразяват с това кога свършва училище, за да нямат глоби. Това е един много добър плюс за нашите хора. Холандия като държава ги научи на всички тези стъпки.“* (Мъж, 40 г.)[23]

Изводи и препоръки

Липсата на работа и/или подобаващо заплащане на труда е основен мотив за миграция не само за ромите от Шумен. Притиснат от липса на средства за препитание на семейството, човек трудно може да реализира премислен и внимателен избор на възможност за осигуряването им. Решението за заминаване се взема бързо, за да не се изпуснат конкретни свободни работни места, които привличат с „големи“ месечни възнаграждения, без да се потърси информация за разходите, данъците, правилата на съответната държава. Липсата на проучване за условията на живот в Нидерландия, поставят мигрантите в зависимост. Страхът от общуване с институциите (както в България, така и в Нидерландия) и липсата на средства за посредник/преводач допринасят за лесно попадане в рискови ситуации.

Факторите на уязвимост за мигрантите в Нидерландия са множество и взаимосвързани и въпреки натрупаните опит и знания, хората продължават да не разчитат на собствени проучвания за условията на живот и работа, а се доверяват лесно на близки и роднини.

На институционално ниво липсва достатъчно информация за броя на българските мигранти в Нидерландия. Няма информация за децата, които учат там и дали се провежда задължителната здравна ваксинопрфилактика. Не се обменя

[22] Интервю, представител на общността 1, с. Ивански, община Шумен, 02.03.2025
[23] Интервю, представител на общността 2, кв. Бялата пръст, гр. Шумен, мигрант в Нидерландия, онлйн 13.03.2025

информация между институциите на двете страни и не се планират адекватни мерки за превенция на отпадане от образователна система. Няма и достатъчно ефективни мерки за предотвратяване на трудова експлоатация, трафик на хора и др. както на национално, така и на местно ниво конкретно в Шумен.

1. Превенция и повишаване на осведомеността относно рисковете от трафик и експлоатация в България:

Целеви информационни сесии: Разработване и провеждане на целеви информационни сесии в региони с високи нива на миграция към Нидерландия, предоставящи точна информация за рисковете от трудова експлоатация, правата на работниците в Нидерландия и наличните услуги за подкрепа.

Тези информационни сесии следва да са предшествани от изследвания, подобни на настоящото, които отчитат специфичните уязвимости на мигрантите, установяват техните миграционни нагласи, стратегии за подготовка, както и идентифицират най-актуалните експлоатационни схеми, за които следва да бъде заострено вниманието на хората в уязвимите общности.

Информационните кампании следва да разчитат на директна комуникация и работа на терен в общността, разчитайки на неформални лидери и медиатори, които да участват, заедно с експерти, в отравянето на достъпни послания за рисковете от неинформирана миграция, начините за подготовка, рисковете от експлоатация и възможностите и механизмите за подкрепа. Неформалните лидери могат да предадат посланията на "езика" на общността, да изградят доверие и да осигурят двупосочна комуникация, особено в среди с ниско доверие към институциите.

Данните от направените интервюта дават възможност за формулиране на няколко теми, върху които е добре да се адресират при следващите дейности, за да се засили вниманието на хората от опасности:

- насърчаване на безопасни практики за миграция: подчертаване на важността на търсенето на официална информация, проверката на предложенията за работа и сключването на писмени договори на език, който мигрантите разбират, преди да емигрират.
- акцент върху това какво „законна работа“ и предимствата; условията за законно пребиваване в Нидерландия - специфични изисквания, права и правила;
- какво означава „осигурена“ работа от близки/роднини; какви разходи са необходими за живота в Нидерландия; какво означава „добра работа, добри пари“ в Нидерландия;
- на какви хора се доверяваме - информация за негативни явления, трудова експлоатация и схеми за попадане; трафик на хора и др.
- укрепване на икономическите възможности: подкрепа на местни инициативи за икономическо развитие с цел създаване на повече възможности за заетост и подобряване на стандарта на живот в уязвимите региони, като се намалят факторите, които стимулират миграцията.

Информационните сесии или по-мащабни кампании следва да включват и реални истории на хора, преминали през рискове, експлоатация или успешна безопасна миграция, които провокират емоционална ангажираност и улесняват идентификацията, особено сред млади хора и жени. Видео съдържание, изображения, комикси, ролеви игри и симулации подпомагат усвояването на

информация при хора с по-ниска грамотност или ограничен опит с официални канали.

Изключително важно е по време на информационните сесии да бъдат споделяни координати на организации, които предоставят социална и правна помощ на български мигранти в Нидерландия.

2. Повишена подкрепа за уязвими мигранти и защита в Нидерландия:

- **Езикови и интеграционни програми:** Разширяване на достъпа до курсове по холандски език и интеграционни програми, съобразени с конкретните нужди на българските мигранти.
- **Достъпна социална и правна помощ**: Предоставяне на достъпна социална и правна помощ и информация на български език за правата на работниците, трудовото законодателство и начините за сигнализиране на експлоатация. Подпомагане и разширяване на дейността на организации, като Барка, които работят на терен с уязвими български мигранти.
- **Преглед на политиките за жилищно настаняване:** анализ на политиките за жилищно настаняване с цел идентифициране на бариери и дискриминационни практики и най-чести нарушения на пазара на жилища.
- **Засилване на трудовите инспекции:** Увеличаване на трудовите инспекции в сектори, в които работят уязвими български мигранти, като селското стопанство, строителството и почистването, за да се идентифицират и преодолеят експлоататорските практики.
- **Защита на жертвите:** Гарантиране на достъп на жертвите на трафик и трудова експлоатация до безопасно настаняване, медицински грижи, психологическа подкрепа и правна помощ, независимо от техния имиграционен статус.
- **Трансгранично сътрудничество:** Укрепване на сътрудничеството между българските и холандските власти за разследване и преследване на случаи на трафик и трудова експлоатация, както и за обмен на информация за потенциални извършители.

3. Овластяване на мигрантите и изграждане на устойчивост:

Изграждане на доверие между българска общност и институциите в Нидерландия - преодоляване на социалната изолация: Създаване на безопасни пространства, подкрепа за създаване на общностни институции (медиатори, клубове, читалища и др.) и възможности за мигрантите да установят контакти помежду си, да изграждат социални мрежи и да имат достъп до социални и развлекателни дейности, като по този начин се намали изолацията и уязвимостта им. Подобни пространства биха могли да послужат и за споделяне на информация относно законодателството в Нидерландия, социалните системи и трудовите права на мигрантите.